

עם קטן, רעיון גדול: למה דווקא הם נשארו?

כל האימפריות קרסו.

עם ישראל – עדיין כאן.

מה מגלה לנו על כך מצווה אחת פשוטה מהתורה?

[חוברת למרצה](#)

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

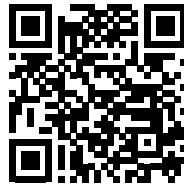
פרשת בהר-בחוקותי

לזכות הרב יוסף וזוגתו מרת יעל ומשפחתם שיחיו מיכאל שוילי

לתרומה ולהקדשת שיעור לחץ כאן

או סרוק את הברקוד

לפרטים נוספים צור קשר באימייל INFO@JEWISHINSIGHTS.ORG
להורדת מערכי שיעור נוספים בקרו באתר WWW.JEWISHINSIGHTS.ORG

עימוד | מוסי וולוסוב
אתר אינטרנט | יובל כץ וישראל ויסוצקי
אדמיניסטרציה | לוי שמטוב

ועדה מייעצת
הרב אשר דערן - קייפ-טאון, דרום אפריקה
הרב מנדי גרליצקי - תל אביב, ישראל
הרב לוי גרינברג - אלפטון, טקסס
הרב דוד גולדברג - סאו פאולו, ברזיל
הרב לוי שייקביץ - כפר חב"ד, ישראל
הרב מנדי גרינברג - טווינסבורג, אוהיו
הרב שמואל פרידמן - ב. בלנקה, ארגנטינה
הרב יוסף יצחק בלוי - כינרת, ישראל
הרב חיים דרוקמן - לוצרן, שווייץ

ספרדית
תרגום ועריכה | הרב רפי טוויל

צרפתית
תרגום ועריכה | הרב יאיר אלבז
הגהה | ש. אלבז
עימוד | לוי אלבז

פורטוגזית
תרגום | מר יצחק דיין
עריכה | הרב ישע' דיין
עימוד | מייק קטן

רוסית
תרגום ועריכה | הרב אלכסנדר גרישין
עימוד | ת. וולף

משרד השלוחים
י"ר | הרב גדליה שמטוב
כיתוח | הרב מנדי שמטוב

עורכים
הרב אברהם גרינברג
הרב זושא גרינברג
משתתף בעריכה | הרב שלום בער חזן

עברית
עריכה לשונית | הרב לוי שייקביץ
הגהה | הרב מנחם וילהלם

אנגלית
תרגום ועריכה | הרב מענדל סופער
הגהה | הרב מענדל לברטוב

נסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי במומבאי, הודו

© Published and Copyright 2024 by
Shluchim Office International

תוכן השיעור

א. ההקשר של מצוות שמירה.....6

פרשת בהר פותחת בפסוק "וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר", ומציגה מיד את דיני השמירה. רש"י מסביר שהפסוק מלמד אותנו, שכשם שכל דיני השמירה נאמרו מפי ה' בהר סיני, כך גם כל מצוות התורה והלכותיהן ניתנו בהר סיני (מקור 1).

שואל הרבי: מהעובדה שהתורה בחרה להדגיש רעיון זה דווקא באמצעות מצוות השמירה, ניתן להבין שלמצווה זו ישנם מאפיינים המלמדים על כל מצוות התורה. אולם על פניו, מצוות השמירה חלה רק בארץ ישראל, ולכאורה היה עדיף לבחור מצווה הנוגעת ליהודים בכל מקום בעולם. מהו הרעיון המיוחד במצוות שמירה שקשור לכל מצוות התורה?

ב. סוד הנצחיות של עם ישראל.....9

היסוד המרכזי של התורה הוא נצחיותה שאינה משתנה או מתחלפת בשום מצב, וכאשר עם ישראל חי על פי התורה, גם הוא נעשה נצחי.

הדבר בא לידי ביטוי במבט היסטורי: לאורך הדורות קמו אימפריות אדירות, כמרים, בבל ואשור, שעם ישראל גלה תחת שלטונם, אך עם שינויי הזמן והנסיבות, הם נעלמו ונכחדו. לעומתן, עם ישראל הקטן והנרדף חי וקיים, החל מזמנו של אברהם אבינו ועד לימינו אלה.

מה שמר על עם ישראל לאורך הדורות? שמירת היהדות וקיום המצוות. בשביל זה לא מספיקה שמירה על עקרונות היהדות ורוח המצוות, אלא על קיומן המעשי לפרטיהן של ההלכות.

מדוע?

מסביר הרבי, שבדומה לכל תחום בחיים, גם כאן ניתן ללמוד מההיסטוריה, ולזהות איזה שיטות נכשלו ואיזו דרך הצליחה. בהיסטוריה של עם ישראל נוסו שיטות רבות: עובדי העגל, עובדי הבעל, צדוקים (שהאמינו רק בתורה שבכתב), ויהודים שהיו להוטים אחר תרבות הגויים ונטו לתרבות זרה, והתייחסו לתורה כנחלת העבר ולחוכמות זרות כמעשיות ועדכניות. מה נשאר מכל הקבוצות הללו? חלקן נטמעו בגוים וחלקן שבו ליהדות.

רק שיטה אחת שרדה: שמירה מעשית ונאמנה על מצוות התורה, בדיוק כפי שניתנו בהר סיני. מאז ועד היום אנו מניחים את אותן תפילין ולובשים את אותן ציציות ללא כל שינוי. זו סיבת קיום העם היהודי.

ג. שמירה מבטאת נצחיות בכל המצבים.....12

כעת ניתן להבין מדוע נבחרה השמירה כדי להדגיש את רעיון נצחיות התורה.

מצוות השמיטה אורכת שנה שלמה. עונות השנה מסמלות את כל שינויי החיים באדם: ה"אביב" את תחילת החיים, וה"סתיו" וה"חורף" את תהליך ההתבגרות. וכשם שמצוות השמיטה צריכה להתקיים במשך כל עונות השנה, כך גם האדם צריך לקיים את התורה והמצוות בכל עונות חייו ובכל מצב משתנה.

רמז נוסף: מצוות השמיטה חלה בשדה ובכרם. שדה מגדל מזון הכרחי לקיום האדם, והכרם מספק פירות שאינם מוכרחים לקיום לגוף, אך מוסיפים עונג וטעם. זה מסמל שיהודי אינו מסתפק בקיום המצווה במידה בסיסית בלבד, אלא מקיימה בהידור מתוך חיות ועונג.

פתיחה

רבים לאורך ההיסטוריה ניסו להבין את סוד קיומו של העם היהודי: כיצד עם קטן ונרדף, שרד במשך אלפי שנים, בעוד שאימפריות אדירות נעלמו מהעולם? בשיעור זה נעמיק בשאלה זו, ונגלה את הסיבה שבזכותה העם היהודי קיים עד היום.

השיעור לפרשת בהר-בחוקותי

משיחת כ' אייר ה'תשל"ד, בלתי מוגה

לכינוס נשי ובנות חב"ד

תורת מנחם כרך ע"ו, עמוד 156

ומשיחת י"ט כסלו ה'תשל"ד, בלתי מוגה

תורת מנחם כרך ע"ד, עמוד 275

א. ההקשר של מצוות שמירה

פרשת בהר פותחת בדיני שמירה. התורה מצווה על בני ישראל, שכאשר ייכנסו לארץ המובטחת, יהיה עליהם לציין, אחת לשבע שנים, שנה מיוחדת.

השנה השביעית במחזור השנים החקלאיות תיקרא מעתה והלאה 'שנת השמיטה', שכן אז בעלי השדות מצווים לשמוט ולעזוב את הקרקע מתחת ידיהם, ולפתוח את שערי השדות לכולם. בשנה זו אין לחרוש, לזרוע או לקצור את יבול הארץ, והיבול הצומח בשדה יהיה הפקר לכל.

"וכי תאמרו: מה נאכל בשנה השביעית?" מבהיר הקב"ה מראש: "וציוויתי את ברכתי" – אני אתן ברכה מיוחדת בארץ, כך שמיבול של שנה אחת (השנה השישית) תתפרנסו במשך שלוש שנים: השישית, השביעית והשמינית, עד שתוכלו לקצור מהיבול החדש.

מקור 1 פרשת בהר פרק כ"ה פסוקים א-ז

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר:

לתלמיד
עמ' 3

"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, 'פי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם, ושבתה הארץ שבת לה'. שש שנים תזרע שדה ושש שנים תזמר כרמך, ואספת את תבואתה. ובשנה השביעית, שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה, שדה לא תזרע וכרמך לא תזמר. את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי גזירך לא תבצר, שנת שבתון יהיה לארץ. והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך, ולשכירך ולתושבך הגרים עמך. ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל'."

רש"י

בהר סיני. מה ענין שמטה אצל הר סיני? והלא כל המצוות נאמרו מסיני? אלא מה שמטה נאמר כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני אף בלן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני.

<< הרבי

כל המצוות ופרטיהן ניתנו למשה בסיני

תוכן ההסבר של רש"י: כשם שבנוגע למצוות שמירה נתפרש בתורה שמצוה זו עם כל פרטיה נאמרו "בהר סיני" – למדים מזה בנוגע לכל מצוות התורה, בין אם נתפרש או לא נתפרש שנאמרו "בהר סיני", שגם הם נאמרו בכל פרטיהם בהר סיני, בשעה שהקב"ה נתן למשה רבינו את התורה למסרה לכל בני ישראל בזמנו, ולכל בני ישראל בכל הדורות ובכל המקומות, ועד שכל אחד מישראל, באיזה מקום וזמן שיהיה, יש לו ציווי ישיר לא רק בנוגע לכללות המצוות, אלא גם בנוגע לכל פרטיהם.

לתלמיד
עמ' 3

במילים אחרות: פרשה זו באה ללמדנו אודות התוכן הכללי של התורה והמצוות, שאף על פי שיכולים לחשוב שציווי הקב"ה היה רק על כללות המצוה, ואילו הפרטים התווספו אחר כך, אם

על ידי הקב"ה או על ידי נביאיו, או על ידי החכמים - אומר רש"י, שפסוק זה מלמדנו, שכל פרטי המצוות ועניני היהדות ניתנו כולם מהקב"ה, ולא בזמן מאוחר יותר, שאז יכולים לחשוב שאינם חשובים כל כך כמו אלו שניתנו בהר סיני, אלא כולם ניתנו בהר סיני.

"תורה" היא שם כללי לכל חלקי התורה – שבכתב ושבעל פה. ה"תורה שבכתב" כוללת עשרים וארבעה ספרים, המחולקים לשלוש קטגוריות – תורה, נביאים וכתובים, הידועות בראשי התיבות תנ"ך.

את התורה – חמשת חומשי התורה – קיבל משה מהקב"ה בהר סיני ולימד לעם ישראל. מתן תורה בהר סיני היה מעמד נסי ויוצא דופן, שהתקיים חמישים יום לאחר צאת בני ישראל ממצרים – ביום שבת, ו' בסיוון, בשנת ב'תמ"ח לבריאת העולם (1313 לפני הספירה).

במעמד מתן תורה עצמו, שמעו היהודים מהקב"ה את עשרת הדברות – עשר מצוות מרכזיות בתורה – שנכתבו על שני לוחות הברית, חמישה דברות על כל לוח.

לאחר מכן, עלה משה רבינו להר סיני למשך ארבעים יום ולילה, שם קיבל מהקב"ה את החלק הראשון של התורה: החל מסיפור בריאת העולם ועד לרגע מתן תורה.

מאותם רגעים ואילך, התורה – על כל פסוקיה – הוכתבה למשה על ידי בורא העולם במרוצת מסעם במדבר במשך ארבעים שנה.

מעת לעת, היה משה נקרא לאוהל מועד ומקבל מה' פרשה נוספת האוצרת בתוכה מצווה חדשה כדי להנחילה לעם ישראל. לאחר שמשה קיבלה, הוא היה מלמדה לעם ישראל כולו.

[תחילה נכנס אחיו אהרן לבדו ושמע ממנו את הפרשה החדשה. לאחר מכן התיישב אהרן לצד משה, ואלעזר ואיתמר בני אהרן נכנסו אל האוהל. משה חזר על הדברים לפניו, והם פנו לשבת לצד אהרן. אחריהם נכנסו שבעים זקני העם, שגם אותם לימד משה את הפרשה כולה, ולאחר מכן נכנס העם כולו ומשה לימד את הפרשה כולה שוב, בפעם הרביעית.

לאחר שמשה סיים ללמד את הפרשה ארבע פעמים, יצא משה מהאוהל, ואהרן חזר על לימודה שוב. כאשר אהרן סיים, יצא גם הוא, ובניו לימדו את הפרשה פעם נוספת. לאחר שבני אהרן סיימו ללמד את הפרשה, יצאו גם הם, והזקנים לימדו את הפרשה. כך יצא שכל אחד מעם ישראל למד את הפרשה החדשה ארבע פעמים.

לאחר לימוד התורה ארבע פעמים, חזר העם ושינן שוב ושוב את המצווה שנלמדה זה עתה, על כל פרטיה וטעמיה].

מפרש רש"י, שפרשתנו מלמדת, שכשם שמצוות השמיטה על כל פרטיה נאמרה למשה מסיני, כך גם כל שאר המצוות. מסירת התורה למשה כללה לא רק את הפסוקים ב'תורה שבכתב', אלא גם את הפרטים שלא נכתבו במפורש בתורה שבכתב, כמו הסיבות למצוות וכן הוראות מדויקות כיצד לקיימן. התורה – כללות ופרטות נאמרה (ראה חגיגה ו, ב).

למה דווקא שמיטה?

וכיון' שכל ענין בתורה מכוון בכל הפרטים, הרי מובן, שהא גופא שלמדים גישה כללית לכל המצוות ממצוה מסוימת, מורה שאין זו סתם מצוה, אלא שיש במצוה זו תוכן כללי שישנו בכל המצוות, ולכן יכולים ללמוד ממצוה פרטית זו על כל המצוות, כיון שמלבד היותה מצוה פרטית, הרי היא גם כללית, שיש בה קווים כלליים ותוכן כללי, ששייכים וישנם בכל המצוות.

1. בהבא לקמן – ראה גם שיחת ש"פ בהו"ב, מבה"ח סיון תשח"י בתחלתה (תר"מ חכ"ב ע' 307 ואילך). וש"נ.

וצריך להבין, במה נחשבת מצות השמיטה לענין כללי עבור כל המצוות - כאשר לכאורה, בהשקפה ראשונה נראה להיפך:

מצות השמיטה היא רק בארץ ישראל, ואילו בחוץ לארץ, בשאר הארצות, יכולים לעבד את השדות במשך כל שבע השנים. עוד זאת, מצוה זו היא רק בנוגע לעבודת האדמה, שזמנה רק ביום, ולא בלילה.

בהשקפה ראשונה, היו יכולים למצוא מצוה שזמנה במשך כל היום (גם בלילה), ולא רק בארץ ישראל אלא בכל העולם - כך שיהיו בה קווים כלליים יותר ממצות שמיטה - שממנה ילמדו על כל המצוות.

אבל כיון שהתורה בחרה במצות שמיטה, הרי זה גופא מהווה הוכחה שבמצות שמיטה יש ענין מיוחד שנחוץ למצאו בכל המצוות, ומזה יובן גם שמצוה זו עם כל פרטיה הוצרכה להינתן מהקב"ה עצמו בהר סיני.

מהו אפוא הענין המיוחד של מצות השמיטה - שנוגע לדעת בכל המצוות?

ב. סוד הנצחיות של עם ישראל

<< הרבי

העם היחיד ששרד

לתלמיד
עמ' 5

ובכן²:

היסוד של תורה ומצוות הוא - בלשון הידוע - ש"תורה זו לא תהיה מוחלפת"³, מכיון שניתנה מהקב"ה שהוא נצחי, הרי גם היא נצחית, ועל ידי זה שיהודים אוחזים בתורה ומנהלים את חייהם על פי התורה, נעשים עם נצחי, שאינו מתיירא מכל עניני שינויים, מתגבר עליהם ומתחזק יותר; וכל זה - בה בשעה שעמים רבים גדולים יותר לא היו יכולים לסבול זאת ולא נשאר מהם זכר, מבלי הבט על כך שבזמנים מסוימים היו הגדולים והחזקים מכל העמים, ואילו בני ישראל - "אתם המעט מכל העמים"⁴, היו תמיד מועטים וחלשים במובן הגשמי.

כאשר מסתכלים מה אירע עם המצריים שחיו פעם, שבני ישראל היו אצלם עבדים (כפי שסופר זה עתה בהגדה של פסח), ומה אירע עם מלכות בבל, שתחתיה היו בני ישראל בגלות השנייה, לאחר גלות מצרים, ועל דרך זה מלכות אשור ושאר העמים, שבשעתם היו הגדולים והחזקים בעולם - הנה כאשר נשתנו התנאים בעולם, אזי לא היו יכולים לעמוד בהם, והלכו ונתמעטו עד שנכחדו לגמרי, שהרי מצרים, בבל ואשור עכשיו הם רק אותו מקום שבו היו פעם העמים הללו, אבל הם עצמם אינם אותם עמים שהושמדו לגמרי.

ואילו עם ישראל - הנה מזמנו של אברהם אבינו עברו עליו כל סוגי השינויים, ואף על פי כן נשאר לעמוד בתור עם נצחי, ובקרב ממש נלך לקבל את פני משיח צדקנו, ואז ייווכחו ויכירו גם שאר העמים בצדקת דרכם של בני ישראל באחיזתם ביהדות.

מה מגדיר את העם היהודי?

לתלמיד
עמ' 5

ובמה מתבטא ענין היהדות? - ענין המצוות.

מהי ההגדרה של עם? עם הוא קבוצת אנשים (שבאים ממוצא משותף עם היסטוריה משותפת), ובהווה הם חולקים את אותה אָרֶץ, תרבות ייחודית ושפה אחת.

כאשר נסתכל על עם ישראל במשך אלף ותשע מאות השנים האחרונות, ניווכח, שמלבד המוצא וההיסטוריה - שזה החלק ההיסטורי בהגדרת עם - הקריטריונים של ה'הווה' לא קיימים בעם ישראל. רוב העם אינו חי בארץ ישראל, יש לנו תרבויות שונות, ריקודים שונים, אוכל שונה, ואפילו שפות שונות.

מה אפוא מגדיר ושומר עלינו כעם? המצוות. אכילת מצה בפסח; צום ביום כיפור; ברית מילה; הנחת תפילין; שמירת שבת; חתונה יהודית; קבורה יהודית - הם אלה שמגדירים אותנו כעם.

לתלמיד
עמ' 5

ולא רק בכללות המצוות, אלא גם בפרטיהן ודקדוקיהן של המצוות (כלשון רש"י).

סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד התשיעי.
4. ואתחנן ז, ז.

2. בהבא לקמן - ראה גם תו"מ חע"ד ע' 277 ואילך. וש"ג.
3. עיקר הט' מ"ג העיקרים. וראה רמב"ם הל' יסודות רפ"ט. הל' מלכים פ"א

יהיו כאלו שיחשבו, שרוחם של המצוות וערכי המוסר של התורה בכללותה, הם אלו ששומרים על הזהות היהודית ועל תחושת השייכות ל'לאום' היהודי, ולכן לא חשוב במיוחד לשמור על כל פרטיהם והלכותיהם של המצוות. מבהיר הרבי, שכדי לשמר את העם היהודי, יש לשמור גם על דקדוקי המצוות.

לתלמיד
עמ' 5

ולדוגמא: בנוגע למצות שמיטה, שתשבות הארץ בשנה השביעית - לא רק בכללות הענין, שלא לחרוש ולא לזרוע, אלא יש צורך לשמור את כל פרטי הענינים הקשורים עם היציאה לשדה, שכולם נכללים בשמירת קדושת השנה השביעית.

וכמו בשבת - שהרי כשם שהשנה השביעית מובדלת מכל השנים, כך גם יום השבת מובדל מכל הימים, וכפירוש רש"י⁵: "ושבתה הארץ שבת לה", "כשם שנאמר בשבת בראשית" - שלא די בהחלטה כללית שזהו יום מיוחד, שלכן צריך הוא להיות מובדל בדבר אחד, שניים או שלשה. שמירת השבת צריכה להיות בכל הפרטים, לפי שכולם ניתנו מהקב"ה.

לא מספיק לומר, 'אני לא עובד בשבת' או 'אני לא מדליק אש בשבת'. יש לשמור על השבת על כל פרטיה: לעשות קידוש, לאכול סעודת שבת עם המשפחה, להתפלל בבית הכנסת, להדליק נרות לפני השקיעה, וכל פרטי ודקדוקי ההלכות, גם הם חלק ממה שמגדיר את זהותנו היהודית, ואת היותנו לעם אחד.

משיחת כ"ף אייר ה'תשל"ד, בלתי מוגה
בכינוס נשי ובנות חב"ד
תורת מנחם, כרך ע"ו עמוד 156

•

בדיקה היסטורית

לכאורה הדבר דורש הסבר: מדוע חשוב כל כך לשמור על פרטי המצוות? אולי גם שמירה על העקרונות הכלליים מספיקה כדי לשמור את הזהות היהודית.

בשיחה אחרת, שנאמרה על ידי הרבי מספר חודשים קודם לכן (י"ט כסלו ה'תשל"ד), הוכיח הרבי מההיסטוריה שהזהות היהודית מסוגלת לשרוד רק בשמירה על המסורת כהלכתה ועל התורה על כל פרטיה:

<< הרבי

הסדר בכגון-דא, שלכל לראש עורכים חקירה ודרישה: כיון שבני אדם חיים כבר כמה וכמה מאות בשנים - יש לבדוק איך היה במצב וענין דומה לפני דור אחד וכמה דורות לפני זה, כיצד היתה ההנהגה לפי שיטה אחת, שיטה שנייה ושלישית, איזו שיטה הצליחה ואיזו לא הצליחה.

לתלמיד
עמ' 6

ואז, אם רק רואים ששיטה אחת הצליחה בכל הפעמים, ושיטה אחרת נכשלה בכל הפעמים - הנה ללא נפקא מינה אם הוא מבין את טעם הדבר או לא, אם הוא נהנה מזה או לא, אם עד עתה נהג לפי שיטה זו או לפי השיטה ההפוכה; אם רק נוגע לו האמת, ונוגע לו שהחולה יתרפא - לא יתעקש לומר שכיון שעד עתה נהג לפי השיטה השנייה, הנה אף על פי שידוע ששיטה זו נוסתה במשך עשרות דורות לפני זה והיא נכשלה, הרי הוא ממשיך לאחוז בשיטה שלו, ומה שיהיה עם החולה, הרי זה ענין נוסף... אלא בודאי ישכח מהשיטה שלו, ויאמר, שלכל לראש צריך הרופא לחשוב שהחולה יתרפא, ולא לחשוב שהשיטה שלו לא תנחל בושה!...

כאשר רואים במשך הדורות ריבוי פעמים, עשרות, מאות ואלפי מקרים, שבהם ניסו כמה שיטות, וכולם נכשלו, ורק שיטה אחת הצליחה - אין ספק שזהו מה שצריך לעשות!

עובדי העגל

ארבעים יום מיד לאחר מתן תורה, היו יהודים, רחמנא לצלן, שעשו עגל מזהב, ואמרו, "אלה אלוקיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים"⁶. ובכן: מה אירע עם עובדי העגל? - לא נשאר מהם שריד ופליט; חלקם חזרו בתשובה, והשאר רחמנא לצלן... כמסופר בחומש⁷.

עובדי הבעל

על דרך זה מסופר בתנ"ך בנוגע לכניסת בני ישראל לארץ ישראל: התחלת כיבוש ארץ הקודש היתה כאשר הכהנים ערכו הקפות מסביב ליריחו שבע פעמים עם ארון הקודש ושופרות, ואז - "ותפול החומה תחתיה גו' וילכדו את העיר"⁸. וכיון שיריחו היתה "מנעולה של ארץ ישראל"⁹, הרי זה נחשב לכיבוש ארץ ישראל כולה.

ואף על פי כן, הנה מיד בדור שלאחרי זה היו כבר כאלו שטענו שהם צריכים עסק עם ה"בעל" וכו' וכו'. ומה נשאר מהם? - הרי זו אחת משתי אפשרויות: או שנטמעו והתבוללו בין מדין ועמלק וכו', או ששבו וחזרו להיות יהודים שהולכים בעקבות השופטים (כמסופר בספר שופטים¹⁰ פרטי הדברים).

צדוקים

ועל דרך זה בזמן בית המקדש הראשון, בימי רחבעם ולאחרי זה, ועל דרך זה בזמן בית המקדש השני, ועל אחת כמה וכמה בזמן החורבן, לאחר בית ראשון ובית שני - שהיו צדוקים ובייתוסים כו', וכאלו שהאמינו רק בתנ"ך, ולא רצו לקבל את התורה שבעל-פה.

תרבותיים

וכן כאלו שהיו להוטים אחר חכמת העמים וטענו שזוהי שלימות האדם, ואילו התורה היא עבור יהודים זקנים או יהודים שנמצאים במדבר וכו', אבל אין זו "תרבות" עבור התקופה שלהם וכו', כפי שאירע בספרד ופורטוגל ולאחרי זה בימי הביניים וכו'.

ומה נהיה מכל אלו שהלכו בכל השיטות הנ"ל? - אחת משתי אפשרויות, כאמור, או שלא נשאר מהם שריד ופליט בין בני ישראל, כיון שנבלעו ונטמעו ונאבדו בין הגויים שמסביבם, או ששבו וחזרו לעם ישראל¹¹.

הדבר היחיד ששימר אותנו — המצוות המעשיות

וכמדובר כמה פעמים¹²: כשמסתכלים על משך זמן שלמעלה משלושת אלפי שנה ממעמד הר סיני, שבו עברו יהודים תקופות שונות ומשונות - והרי אין עם שעבר שינויים כאלו בדברי הימים שלו - מוכרח להיות איזה ענין - נקודה משותפת - בכל הדורות, שבזה טמון סוד הקיום של עם ישראל ביחס לכל העמים שמסביבם.

6. תשא לב, ח.

7. שם, כח.

8. יהושע ו, כ.

9. ראה תנחומא בהעלותך י"ד. במדב"ר פט"ו, טו. ועוד.

10. פרק ו' ואילך.

11. ראה גם ת"מ חנ"ט ס"ע 386 ואילך. וש"נ.

12. ראה גם ת"מ חע"א ע' 95. וש"נ.

וכאשר מתבוננים בזה מבלי לרצות לדחוק שיטה אישית בגוף חי של עם ישראל, אלא להתחקות אחר סוד קיומו של עם ישראל - אזי רואים שאין זו חכמת העמים, לא הלשון, לא הלבוש ושאר ענינים כיוצא בזה, אלא הדבר היחידי שלא השתנה במשך כל אלפי השנים הוא - קיום מצוות מעשיות בפועל:

אותן תפילין שעל אודותן מסופר עוד לפני מתן תורה שנצטוו בני ישראל בהיותם במצרים¹³, ואותה ציצית שנצטוו בני ישראל בהיותם במדבר סיני¹⁴, ועל דרך זה שאר המצוות מעשיות - אין בהן שום שינוי!

וכל זה מתחיל מעשרת הדברות שבהם נצטוו "שמור את יום השבת לקדשו"¹⁵, ולכל לראש - "אנכי ה' אלוקיך" ו"לא יהיה לך אלוקים אחרים"¹⁶, כולל גם הביאור וההסבר¹⁷ שגם הקיום של "לא תגנוב" עד "לא תחמוד"¹⁸, תלוי בכך שהתחלה בזה היא מאמונה בה' אחד - "אנכי ה' אלוקיך".

זהו הדבר היחידי שעל ידו נתקיימו כל אלו שהחזיקו בו, ועשו התלוי בהם להמשיך זאת לבניהם אחריהם עד סוף כל הדורות.

וכאשר בא משהו ואומר שיש לו "המצאה" חדשה, ואלו שאוחזים מקיום מצוות מעשיות לא חשבו אודותה - הנה:

אילו היינו בדור המדבר או בדור ראשון של הכניסה לארץ - היה צורך להתווכח עמו אם הוא צודק או לא; אבל למזלנו, עכשיו אין צורך להתווכח עמו. צריך רק לפתוח לפניו פרק בדברי ימי עם ישראל בדור מסוים, ולהראות לו שחור על גבי לבן, שהיו אז "חכמים" כמוהו שנפלו על ה"המצאה" להמיר קיום מצוות מעשיות בשיטה שהוא חושב שחידש אותה בשכלו, ואולי באמת חידש אותה, אבל כבר היתה לעולמים; ולהמשיך לדפדף כמה דפים, ואז לראות מה נהיה מכל אלו שדגלו בשיטה שלו!

מאפיין אחד ויחיד שליווה אותנו במהלך כל הדורות, בכל המקומות ובכל הזמנים, ובכך הוכיח כי הוא היחיד המשמש כעמוד התווך של האומה וסוד הישרדות היהודים והיהדות: התורה והמצוות, וההתעקשות (ככלל, אף אם לא תמיד כפרט) להמשיך ולשמור עליהן מבלי נכונות לוותר.

סימוכין לכך מוצא הרבי בעובדה, שכיום לא נותר שריד לאותם פלגים וכתות יהודיים שזנחו רכיבים מרכזיים מהתורה. האם פגשתם מעודכם יהודי פגני שהוא צאצא ישיר של היהודים שסגדו לאלילים בתקופת בית ראשון?

הדבר נכון גם ביחס למתייוונים מתקופת בית שני, הצדוקים, האיסיים, כתות מדבר יהודה, הנוצרים היהודים המקוריים, הַקְרָאִים, השבתאים (מאמיניו של שבתאי צבי), הפרנקיסטים או הייבסקציה. גם אם ימצאו כמה מאמינים מאותן כתות, הם זניחים.

בין אם מבינים או לא מבינים מבחינה מדעית, כיצד התורה שמרה על החברה היהודית בתוך התרבות של הרוב, היא הגורם עליו ניתן להצביע כדי להסביר את ההישרדות היהדות.

משיחת י"ט כסלו ה'תשל"ד, בלתי מוגה

תורת מנחם, כרך ע"ד, עמוד 275

16. שם, ו-ז.

17. ראה תר"מ חנ"ה ע' 361. וראה גם לעיל ריש ע' 211. וש"נ.

18. שם, יז-יח.

13. ס"פ בא.

14. ס"פ שלח.

15. ואתחנן ה, יב.

ג. נצחיות בכל המצבים

<< הרבי

צדקה בכיוון אחד

לתלמיד
עמ' 8

ולכן, היסוד שיוכלו לדעת מדוע צריך תמיד ללמוד תורה ולקיים מצוות, ואף על פי שמזמן מתן תורה היו כל שינויי המצבים, אין זה צריך לפגוע בשמירת היהדות בכל הפרטים - יש ללמוד ממצוה שקיומה נמשך במשך שנה שלימה¹⁹:

בחיי הפרטיים של כל אדם מסמלת שנה שלימה דוגמא לכל השינויים האפשריים²⁰, כפי שהדבר מתבטא בששת התקופות והאקלימים שנימנו בכתוב²¹: "זרע וקציר, וקור וחום, וקיץ וחורף", כך, שבסיום מעגל השנה עוברים את כל השינויים האפשריים; ודוגמתו בחיי האדם, שישנו הזמן שנקרא באופן סמלי ה"אביב" שלו, ואחר כך כשמתבגר בא הזמן שנקרא "סתיו", ועד לזמן ה"חורף" - שינויים שנקבעו על ידי הקב"ה בבריאת כל אדם, גם בני ישראל.

אמנם, שינויים אלו אינם פוגעים בזכותם של בני ישראל להיות קשורים עם יהדות, באופן שאינו תלוי בשינויי הזמנים בעולם או בחיי האדם.

ולכן נבחרה מצוה כזו שקיומה ושמירתה בשלימותה תלוי בעמידה בתוקף בל ישונה במשך כל מעגל השנה, ללמוד ממנה על כל המצוות - כיון שהיסוד של קיום כל המצוות הוא לידע שאינם משתנים מצד השינויים שישנם בעולם או בחיי האדם, כשם שאין שינוי בשמירת השביתה בשנה השביעית מהרגע הראשון, במשך כל ימי השנה ועד לרגע האחרון של השנה השביעית.

יסוד עיקרי בתורה הוא שהיא אינה משתנית. בכל מקום ובכל זמן - התורה רלוונטית ואמיתית, ואנו ממשיכים לחיות על פיה. ולכן, כאשר התורה רוצה להדגיש לנו שכל המצוות ניתנו מאת ה' בהר סיני, וכולן נצחיות, בוחרת התורה לקחת בתור דוגמה דווקא את מצוות שמיטה, משום שזו מצווה שאותה מקיימים במשך שנה שלימה, ובכך מייצגת את כל סוגי המצבים; חורף, קיץ וכן הלאה, דבר שמסמל עבורנו שעלינו לקיים את המצווה בכל מצב, גם בשנים הצעירות - בקיץ, וגם בשנים המאוחרות - בחורף.

לא מסתפקים במינימום

ועוד ענין שבו נתייחדה מצות שביעית²²:

לתלמיד
עמ' 8

ובהקדמה - שבארץ ישראל היה עיקר הפרנסה מעבודת האדמה, ואחר כך היה הסדר שהיו מוכרים את התבואה והפירות, ומחליפים אותם עבור שאר הדברים שהוצרכו להם.

וענינה של מצות השביעית - שהיא קשורה לא רק עם שדות, "שדך לא תזרע", אלא גם עם כרמים, "וכרמך לא תזמור"²³.

וכללות החילוק בין "שדך" ל"כרמך"²⁴ - שבשדה צומחת תבואה, שהיא דבר הכרחי שבלעדו אי

19. לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ בהר"ב סט"ו ואילך (לקמן ע' 188 ואילך).

20. ראה גם ת"מ ח"א ע' 257.

21. בהר כה, א-ד.

22. ראה גם לקו"ש חל"ד ע' 133 ואילך.

23. נח, כב.

אפשר להתקיים, שהרי אדם לא יכול להתקיים ללא לחם, ואילו בכרם צומחים כל מיני פירות, שכאשר ישנם, הרי זה דבר טוב ומוסיף בבריאות, אבל אין זה דבר המוכרח בהחלט שבלעדו אי אפשר להתקיים; זהו דבר שמוסיף עריבות ותענוג מיוחד בחיים.

ובשניהם בשוה - ישנה המצוה של שמירת שביתת השנה השביעית באותו התוקף.

וענין זה מהווה יסוד כללי בכל המצוות - שקיום מצוה צריך להיות לא רק במידה המוכרחת בהחלט, ללא אפשרות אחרת, אלא כאדם שחפץ ומקווה שיהיו בחייו לא רק דברים המוכרחים בהחלט, אלא גם ענינים של תענוג, וכך גם בנוגע לחיים הפנימיים, עניני יהדות, שצריך לעסוק לא רק במידה המינימלית שאי אפשר בלעדיה, אלא להוסיף כהנה וכהנה גם מתוך תענוג.

וכפי שרואים במיוחד בשעה שמגדלים ומחנכים ילדים²⁵ - שלא מסתפקים בכך שנותנים להם את ה"מינימום" המוכרח לקיומם, אלא כל אם ואב עושים כל התלוי בהם לתת להם (נוסף על הדברים המוכרחים לקיומם) יותר דברים שמוסיפים תענוג בחיים, תענוג כשר וטוב, כדי שהחיים יהיו במלוא המידה, כפי שאפשר ומבורך ברוח היהדות, על פי השולחן ערוך.

ומזה מובן גם בנוגע לכללות ענין קיום המצוות, שנותנים כח ליהודי ומצפים ממנו שיעשה זאת לא רק באופן של "שדך", שזהו המינימום, שבלאו הכי לא נתקיימה המצוה, אלא יעשה זאת גם באופן של "כרמך" - שרואים שמקיים את המצוה מתוך תענוג: הוא לא מחשיב זאת ל"עול", כך, שבלית ברירה מוכרח לעשות זאת, אלא מחשיב זאת לזכות, ומתענג מזה שהקב"ה בחר בו ונתן לו שליחות לשנות את העולם ולפעול שיהיה עולם שחדור ביהדות, שבו מתמלא רצונו של הקב"ה, על ידי כל אחד מישראל שמקיים מצוות בעניני העולם.

וכמו במצוות שביעית, שכדי לקיימה צריך שיהיו לו שדה או כרם, ולולי זאת אינו יכול לקיים את המצוה, כן הוא בכל המצוות, שעיקרן שדוקא בעולם ועל ידי העולם ממלאים רצונו של הקב"ה, ומראים, שלא זו בלבד שהעולם אינו מהווה מניעה, אלא אדרבה, שפועלים בעולם שעל ידו יהיה ניכר אלוקות בעניני העולם, ועד אפילו בארץ כפשוטה.

משיחת כ"ף אייר ה'תשל"ד, בלתי מוגה
לכינוס נשי ובנות חב"ד
תורת מנחם, כרך ע"ו עמוד 156

25. ראה גם תר"מ חכ"ד ע' 196. וש"נ.

נקודות מפתח

- **לתלמיד**
עמ' 9
פרשת בהר נפתחת במילים "וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר", ומיד מציגה את דיני השמיטה. רש"י מסביר, שמכאן למדים, שכשם שכל דיני השמיטה נאמרו בסיני, כך גם כל מצוות התורה ופרטיהן נאמרו בסיני.
- מדוע נבחרה דווקא מצוות השמיטה ללמד עיקרון זה? מה המאפיין הכללי שלה שמשותף לכל המצוות?
- מסביר הרבי, ובהקדם: סוד נצחיות העם היהודי טמון בכך שהתורה נצחית ללא שינוי, וכאשר העם חי לפי דרך התורה – הוא נעשה נצחי. ואכן רואים, שלאורך ההיסטוריה, אימפריות קמו ונפלו, ואילו העם היהודי חי וקיים.
- מה ששמר על נצחיות העם לאורך כל הדורות היה קיום המצוות בפועל. עקרונות ורוח המצוות בלבד לא הספיקו – אלא שמירת כל ההלכות על פרטיהן.
- **לתלמיד**
עמ' 10
במהלך ההיסטוריה של עם ישראל, קבוצות רבות ניסו דרכים אחרות, כמו אמונה בתורה שבכתב בלבד, או נטייה לתרבות הגויים – אך כולן נכשלו. חלקן התבוללו וחלקן חזרו לעם ישראל. דרך היהדות המקורית הוכחה כמוצלחת, והיא זו שנשארה עד היום.
- לכן דווקא מצוות השמיטה נבחרה לרמז שהתורה כולה ניתנה מסיני: השמיטה מתקיימת לאורך שנה שלמה. וכשם שיש לקיים את מצוות השמיטה במשך כל עונות השנה, כך גם האדם צריך לקיים את התורה והמצוות בכל עונות חייו, ובכל מצב משתנה.
- רמז נוסף: השמיטה חלה הן על גידולי תבואה – המזון הבסיסי, והן על פירות הכרם – שמוסיפים עונג בחיים. מכאן למדים שאין להסתפק בקיום מצוות ברמה בסיסית, אלא יש לשאוף לקיימן מתוך הידור ושמחה.

ציצה לדרך

- **לתלמיד**
עמ' 10
זו ההזדמנות שלנו לבחור במצווה אחת ולהפוך אותה להרגל אישי ומשפחתי. בין אם זה הדלקת נרות שבת, קידוש וסעודת שבת משפחתית, או כל מנהג או מצווה, דווקא פעולה זו היא שתעניק לילדינו תחושת זהות ומשמעות. כך הם יתחברו לשרשרת הדורות של העם היהודי ויהיו אלה שימשיכו את אור היהדות הלאה. הבחירה בידינו!